

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ Nr. 2020-02-0306

Rīgā

2023. gada 2. martā

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: rīcības sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

izskatījusi lietas Nr. 2020-02-0306 “Par Ministru kabineta 2011. gada 17. maija noteikumu Nr. 378 “Zāļu reklamēšanas kārtība un kārtība, kādā zāļu ražotājs ir tiesīgs nodot ārstiem bezmaksas zāļu paraugus” 18.12. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100. un 105. pantam un Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. panta trešajai daļai” (turpmāk – lieta Nr. 2020-02-0306) materiālus,

konstatēja:

1. Ministru kabinets 2011. gada 17. maijā pieņēma noteikumus Nr. 378 “Zāļu reklamēšanas kārtība un kārtība, kādā zāļu ražotājs ir tiesīgs nodot ārstiem bezmaksas zāļu paraugus” (turpmāk – Noteikumi Nr. 378), kas stājās spēkā 2011. gada 21. maijā. Ar Noteikumu Nr. 378 spēkā stāšanos spēku zaudēja Ministru kabineta 2007. gada 6. marta noteikumi Nr. 167 “Zāļu reklamēšanas kārtība un kārtība, kādā zāļu ražotājs ir tiesīgs nodot ārstiem bezmaksas zāļu paraugus” (turpmāk – Noteikumi Nr. 167), ar kuriem tika ieviestas Eiropas

Parlamenta un Padomes 2001. gada 6. novembra direktīvas 2001/83/EK par Kopienas kodeksu, kas attiecas uz cilvēkiem paredzētām zālēm (turpmāk – Direktīva 2001/83/EK) prasības. Noteikumos Nr. 378 tika pārņemtas ar Noteikumiem Nr. 167 ieviestās Direktīvas 2001/83/EK prasības.

Noteikumi Nr. 378 nosaka zāļu (izņemot veterinārās zāles) reklamēšanas kārtību, kā arī kārtību, kādā zāļu ražotājs vai importētājs ir tiesīgs nodot ārstiem bezmaksas zāļu paraugus. Savukārt šo noteikumu 18.12. apakšpunkts (turpmāk – apstrīdētā norma) noteic, ka sabiedrībai paredzētajā zāļu reklāmā aizliegts iekļaut informāciju, kas rosina iegādāties zāles, pamatojot zāļu iegādes nepieciešamību ar zāļu cenu, izsludinot īpašu izpārdošanu vai sniedzot paziņojumu, ka zāles tiek pārdotas komplektā ar citām zālēm (tajā skaitā par pazeminātu cenu) vai precēm.

2. Pieteikuma iesniedzēja – SIA “EUROAPTIEKA” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 100. un 105. pantam un Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) 288. panta trešajai daļai. Pieteikuma iesniedzēja ir daļa no uzņēmumu grupas, kas pārstāv vienu no lielākajiem aptieku tīkliem un zāļu mazumtirdzniecības uzņēmumiem Latvijā. Savā tīmekļvietnē un ikmēneša avīzē Pieteikuma iesniedzēja publicēja paziņojumu par akciju, piedāvājot 15 procentu cenas samazinājumu jebkuru zāļu pirkumam, ja tiek pirktas vismaz trīs preces. Veselības inspekcija, pamatojoties citstarp arī uz apstrīdēto normu, aizliedza Pieteikuma iesniedzējai izplatīt minēto paziņojumu.

Pieteikumā norādīts, ka ar apstrīdēto normu Pieteikuma iesniedzējai ir nesamērīgi ierobežotas Satversmes 100. pantā ietvertās tiesības uz vārda brīvību un Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu. Tāpat, pieņemot apstrīdēto normu, neesot vērtēta tās saderība ar Direktīvu 2001/83/EK. Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilstot arī LESD 288. panta trešajai daļai, ar kuru Eiropas Savienības dalībvalstīm uzlikts pienākums ieviest savā tiesību sistēmā Eiropas Savienības direktīvas.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – atbildes rakstā norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 100. un 105. pantam, kā arī LESD 288. panta trešajai daļai. Apstrīdētā norma Noteikumos Nr. 378 esot ietverta, pamatojoties uz Farmācijas likuma 5. panta 5. punktu, kā arī ieviešot Direktīvas 2001/83/EK prasības.

Apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot sabiedrības veselības aizsardzība, mazinot bezrecepšu zāļu neracionālu lietošanu. Ja valsts pieļautu reklāmas pasākumus, kas veicina zāļu neracionālu lietošanu, tad izvirzītais mērķis nebūtu sasniedzams. Tādējādi labums, ko no apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma iegūst sabiedrība, esot lielāks par Pieteikuma iesniedzējai nodarīto kaitējumu. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilstot samērīguma principam.

4. Satversmes tiesa 2020. gada 6. oktobrī pieņēma lēmumu uzdot Eiropas Savienības Tiesai jautājumus prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Satversmes tiesa uzdeva Eiropas Savienības Tiesai šādus jautājumus:

“1.1. Vai Direktīvas 2001/83/EK VIII sadaļas “Reklāma” izpratnē darbības, uz kurām attiecas apstrīdētajā normā ietvertais tiesiskais regulējums, ir uzskatāmas par zāļu reklāmu?”

1.2. Vai Direktīvas 2001/83/EK 90. pants ir interpretējams tādējādi, ka tam ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram aizliegto reklāmas paņēmieni saraksts tiek paplašināts un tiek noteikti stingrāki ierobežojumi, kas nav tieši ietverti direktīvas 90. pantā?

1.3. Vai Direktīvas 2001/83/EK 87. panta 3. punkta izpratnē pamatlietas tiesiskais regulējums ir uzskatāms par tādu, kas paredz ierobežojumu zāļu reklamēšanai ar mērķi veicināt to racionālu izmantošanu?”

Eiropas Savienības Tiesa 2022. gada 22. decembrī pasludināja spriedumu lietā C-530/20 “EUROAPTIEKA”.

Uz pirmo Satversmes tiesas uzdoto jautājumu Eiropas Savienības Tiesa atbildēja, ka Direktīvas 2001/83/EK 86. panta 1. punkts ir interpretējams tādējādi, ka tādas informācijas izplatīšana, kura rosina iegādāties zāles, pamatojot zāļu

iegādes nepieciešamību ar zāļu cenu, izsludinot īpašu izpārdošanu vai sniedzot paziņojumu, ka minētās zāles tiek pārdotas komplektā ar citām zālēm, tajā skaitā par pazeminātu cenu, vai citām precēm, ietilpst jēdzienā “zāļu reklāma” šīs tiesību normas izpratnē arī tad, ja šī informācija attiecas nevis uz konkrētām zālēm, bet uz zālēm vispār.

Savukārt uz otro un trešo jautājumu Eiropas Savienības Tiesa atbildēja, ka Direktīvas 2001/83/EK 87. panta 3. punkts un 90. pants ir interpretējami tādējādi, ka ar tiem nav pretrunā tāda valsts tiesību norma, kas aizliedz iedzīvotājiem adresētā nekompensējamu bezrecepšu zāļu reklāmā iekļaut informāciju, ar kuru tiek rosināta zāļu iegāde, pamatojot zāļu iegādes nepieciešamību ar šo zāļu cenu, izsludinot īpašu izpārdošanu vai sniedzot paziņojumu, ka zāles tiek pārdotas komplektā ar citām zālēm, tajā skaitā par pazeminātu cenu, vai citām precēm.

5. Satversmes tiesā 2023. gada 22. februārī saņemts Pieteikuma iesniedzējas lūgums, ar kuru tā, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 1. punktu, atsauc savu pieteikumu un lūdz Satversmes tiesu izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2020-02-0306.

Satversmes tiesa secināja:

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 1. punktu tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai pēc pieteikuma iesniedzēja rakstveida lūguma. Minētajā pantā noteiktais dod Satversmes tiesai tiesības izbeigt tiesvedību lietā, bet neparedz pienākumu to darīt.

Atbilstoši dispozivitātes principam lietas dalībnieks var arī atteikties no tiesvedības turpināšanas. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja rakstveida lūgums par tiesvedības izbeigšanu pats par sevi ne vienmēr ir pamats tiesvedības izbeigšanai. Proti, atsevišķos gadījumos var būt nepieciešams tiesvedību lietā turpināt, lai novērstu radušos personas pamattiesību aizskārumu vai būtisku sabiedrības interešu apdraudējumu. Tāpat, izlemjot jautājumu par nepieciešamību turpināt tiesvedību, jāņem vērā arī attiecīgajā lietā izvērtējamā tiesību jautājuma

konstitucionālā nozīme (*sal. 2022. gada 18. februāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-10-03 13.3. punkts*).

Ievērojot dispozitivitātes principu un Pieteikuma iesniedzējas izteikto lūgumu par tiesvedības izbeigšanu, kā arī apstākli, ka no lietas materiāliem neizriet, ka apstrīdētā norma skartu būtiskas sabiedrības intereses, Satversmes tiesa atzīst: lietā ir pamats izbeigt tiesvedību.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 1. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2020-02-0306 “Par Ministru kabineta 2011. gada 17. maija noteikumu Nr. 378 “Zāļu reklamēšanas kārtība un kārtība, kādā zāļu ražotājs ir tiesīgs nodot ārstiem bezmaksas zāļu paraugus” 18.12. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100. un 105. pantam un Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. panta trešajai daļai”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Rīcības sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš